

Була спокійно-величава

Лариса Письменна

Поезія для дорослих може бути не гладенькою, ба навіть — кострубатою, головне — аби вона була справжньою. Для малят же кострубатість протипоказана. Вірші для дітей повинні легко й ритмічно лягати на пам'ять і так само легко вимовлятися. Навіть тоді, коли деякі літери ще пручатимуться, згодом та ж таки поезія приборкає їх, і літери зазвучать нормально.

Хто не знав з дитинства чи з ранньої юності оці слова:

Мій рідний край, моя земля

велика-превелика,

Є в ній степи, ліси, поля,

моря, і гори, й ріки...

Або веселе, я б сказала — пухнасте на дотик:

Там, де сосни та ялинки

у лісочку стали в ряд,

скаче білка-сіроspinка,

закликає всіх звірят.

...

Полетіла швидко бджілка,

понесла усім листи:

"Всіх обідати до білки

Дуже просимо прийти".

До війни так склалося, що я не бачила жодного живого письменника, а Наталю Львівну — навіть на фотографії. Віршів же її знала багато. Під час війни, в евакуації, мені довелося працювати в дитячому садочку з дошкільнятами. В Сибіру дитячих книжок, особливо українських, годі було здобути, отож я по пам'яті перекладала вірші Наталі Забіли на російську мову.

Уявляла я Наталю Львівну чомусь лагідною бабусею з сухенькими й теплими руками — ними вона, певне, любила голубити дитячі голівки. Невелика на зріст, очі голубі, а голос тихий.

І ось по війні, вже з Черкас, приїхала я до Співки письменників на якісь збори. На сходинах зіткнулася з величавої постави красунею. Я завжди несамохіть зупиняюся, коли бачу когось вродливого і, головне, "нестандартного". Зупинилася і того разу, втупившись у величну красуню і заважаючи їй пройти. Вона не здивувалася, мабуть, звикла до захоплених поглядів, лише владно, проте з королівською ввічливістю, повела рукою вбік і відступила — дала мені дорогу. Я спохопилася і поспішила розминутись.

— Хто вона? — запитала я знайомого поета. Той посміхнувся і в свою чергу запитав:

— Ви що, вперше бачите? То ж Наталя Забіла.

Перед моїм внутрішнім зором промайнула й розтанула легкою хмаринкою лагідна

сива бабуса, до якої я б оце кинулася, сповнена вдячності та любові за її милі вірші. Проте... ні, на таку королеву можна тільки милуватися, і то здалеку.

Тепер пригадую — розповідали: коли Наталя Львівна проходила містом, зустрічні чоловіки мимоволі повертали за нею голови, ніби ті соняхи за сонцем.

Згодом, коли я вже зблизилася з Наталею Львівною.. ні, не так: зблизитися з нею було нелегко. Завжди витримана, тактовна, спокійна — вона не терпіла жодного панібратства, фамільярності. Зустрічаючись десь на зборах, я ніколи не бачила, щоб її хтось кидався обнімати, підходили лише зі щирою повагою. Найнеуважніші чоловіки цілували Наталі Львівні руку, що їм і на думку не спадало щодо інших жінок-письменниць.

По війні дитячу літературу видавало видавництво "Молодь", а згодом, десь у 1956 році, здається, відгалузилося і самостійне дитяче видавництво — "Дитвидав", нині "Веселка". Колишній директор цього видавництва Неоліна Григорівна Завальницька й досі згадує:

— Без допомоги Наталії Львівни я б тоді зазнала, почім ківш лиха. Як же вона допомагала нам! Без зайвої метушні, лементу. Ця людина була завжди правдива і принципова, ніколи не йшла на догоду якомусь начальству, ніколи не поступалася своїм переконанням. Ото треба було вирішити по справедливості — що робити з тим чи тим рукописом, думки часто розходилися, такий рукопис давали на рецензування Наталі Львівні. Будьте певні, її "вирок" завжди був бездоганний.

Останні роки, коли Наталя Забіла була вже немолода (старою вона ніколи не була), якось насіли на неї працівники з телебачення, вмовляючи її виступити на телеекрані. Наталя Львівна категорично відмовилася.

— Але ж ви раніше ніколи не відмовлялися і так прекрасно виступали! — наполягали телевізійники.

— То було р а н і ш е. Тоді і я була інша. Невже ви не розумієте?

Відповідь була така рішуча, що розмова відразу ввірвалася.

На зборах у Спілці письменників ми сідали поряд, але нечасто: Забілу, як правило, запрошували до президії. Я вже знала, що останнім часом вона стала недочувати, проте жодного разу не дозволяла собі перепитати — що ж там дотепного сказав доповідач, бо он як усі в залі регочуть. Велично і мовчки сиділа, та й годі.

Колись давно я написала свою першу в житті казку для дітей. Подала в "Молодь" ("Веселки" ще не було). Рецензувала казку Наталя Забіла і чесно "зарізала" її. Якщо я скажу, що це мені було великою радістю — ніхто ж не повірить. Мало не плачучи, запхнула той рукопис разом із рецензією кудись, аби з очей подалі. А через кілька років несподівано для себе знайшла, перечитала казку й рецензію і зраділа. Спасибі Наталі Львівні, що свого часу не пропустила цю немічну, слабеньку книжечку, якої я б завжди соромилася. Переробила, і якщо тепер не пишаюся з цієї казки, то принаймні не соромлюся. І це дуже важливо.

В зв'язку з цим епізодом з власного життя пригадався інший і з іншою людиною, але знову ж таки пов'язаний з Наталею Львівною. Саме працювала я у "Веселці".

Привезла з "глибинки" одна жінка чималу повість для дошкільнят. Писала її довго і старанно, а подаючи до видавництва, дивилася очима, сповненими несміливої надії.

Я збагнула, яка дорога для авторки її праця, тому розгубилася, прочитавши рукопис. Авторка була симпатична, скромна, не з тих, які вміють пробиватися і ліктями і зубами. Гм... Зрештою, коли добре відредагувати, вийде книжечка не гірша, ніж у декого. Коли авторка приїхала вдруге (як же вона, бідолаха, нервувала!), я запитала її:

— Не заперечуйте, якщо рукопис віддамо на рецензію Забілі?

— Ну що ви! Це ж основоположниця радянської дитячої літератури, — зраділа авторка. — Я бібліотекарка, знаю всі її книжки!

Ой, голубонько, рано радієш, подумала я, і вже пошкодувала, що не порадила когось ліберальнішого. Та вже нічого не вдієш, бібліотекарка знає — хто є хто.

Наталя Львівна, не затримуючи, принесла через два тижні відрецензований рукопис. Привіталась як завжди — велично-спокійно.

— То яка ваша думка. Наталіє Львівно?

— Друкувати не можна, — незворушно відказала вона.

— А якщо відредагувати?

— Для чого? Скільки їй років?

— Та, на жаль, уже не молода.

— А за професією хто?

— Бібліотекар.

— І, можливо, хороший бібліотекар. Навіщо ж втрачати хорошого бібліотекаря заради...

— Ви хочете сказати — графомана?

Наталя Львівна мовчки кивнула головою.

— Яюсь мені шкода її. Дуже прошу вас — поговоріть з автором самі. Ви зумієте поговорити з нею вагомо і... м'якше, ніж оце зараз говорите зі мною. Згода?

— Поговорю, — спокійно, але вже ласкавіше погодилася Забіла.

Домовилися, що наступного тижня я викличу з "глибинки" авторку і зателефоную Забілі. Так воно й вийшло.

Вони зустрілись у "Веселці", а що там не було місця для розмови з авторами, то пішли до парку. Видавництво тоді містилося на Кірова — до парку перейти дорогу, і все. Весняне сонце вже підсушило землю, і парком вільно можна було ходити.

Розмовляли вони там довгенько. Потім Наталя Львівна, не заходячи до видавництва, пішла в своїх справах, авторка ж повернулася — попрощатися зі мною. Була вона заспокоєна, хоча до того дуже хвилювалася, і я боялася, що Наталя Львівна придушить її своїм авторитетом.

— До побачення. Рукопис я забираю.

— Ну дивіться... Зрештою, можна дати ще й на другу рецензію.

— Не треба другої рецензії. Не моя це справа.

— Так порадила вам наша "королева"?

— Еге, так порадила ваша королева. До того ж, зауважте, людина з доброю душею.

Хіба я можу їй не повірити?

— Ваша правда. То — до побачення?

— Ні, прощайте.

За день весна набрала сили, і коли ми, закінчивши роботу, повиходили на вулицю, тепер вітер бадьоро гойдав тролейбусні проводи. І хоча під ногами ні травинки — самий сухий асфальт, мимоволі пригадалося:

Недавно ще гула метелиця,

іще лежить в низинах сніг,

а вже барвінку листя стелеться

зеленим килимом до ніг.

Воно під снігом і під кригою

всю зиму зелень берегло

і перше стрінуло з відлигою

весняне сонце і тепло.

І з перемогою і славою

весна з'являється на світ.

І квітне радістю ласкавою

барвінковий зірчастий цвіт.

...Покинула нас Наталя Львівна несподівано: збиралася в гості і... Здавалося, навіть у цю найгіркішу годину горда людина не бажала нікого обтяжувати.